

непосредственное участие студентов в общественно-спортивных мероприятиях. Проанализированы различные аспекты интеллектуального и музыкально-вокального развития молодежи и ее участия в устройстве концертов и праздников. Уточнение сведения о видах развлекательного (танцы, прогулка по городу) и пассивного (чтение литературы) досуга.

Ключевые слова: досуг, повседневная жизнь, студент, университет, спорт, музыкально-хоровой кружок, научно-исследовательский кружок.

Annotation

The article deals with recreational space everyday life of Ukrainian students late XIX – early XX century within the Russian Empire. Sending active (sport) and passive (research and cultural circles, dancing, walking, etc.) ways of recreation. Sport as active rest gained wide popularity and has become part of everyday life of Ukrainian students in higher education. Is indicated number of sports clubs in the higher education institutions (of Kyiv, of Kharkiv, of Odesa) of the Russian Ukraine that were intended develop and strengthen their own psychophysical condition. Students within the group engaged in heavy sports and athletics, running, gymnastics, laun-tennis, ice skating, fencing, etc. Discovered facts of arranging football, skiing and cycling competitions among students.

Revealed passive kinds of cultural leisure among young university everyday life Ukraine at the turn of the century. Participation of students in the life of youth amateur musical and vocal clubs and organizing cultural evenings were entertaining and charitable nature at the same time. Pleasuring intellectual needs by joining the scientific societies and study of various disciplines (history, literature, philosophy, etc.). Advanced factual material relating to a variety of passive entertainment, shows train students to read books and other popular literature (classical, scientific, pro-revolutionary). Reproduced information about student's walking city, and visiting public and private balls and masquerade ball.

Based on the material reproduced overall picture of everyday life of students of Kyiv, Kharkiv and Odessa universities in the late XIX – early XX century. The basic ways of diversifying and carrying out of leisure, which were divided into active and passive, widely built among the students of the period.

Keywords: leisure, everyday life, student, university, sports, music and choral group, scientific and research group.

НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ ПРОЦЕСИ

УДК 94(477): (031)

**Степан БОРЧУК
(Івано-Франківськ)**

«ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА»: ПІДВАЛИНИ ТА ПЕРЕДУМОВИ НАПИСАННЯ

У статті розглянуто передумови появи «Енциклопедії українознавства». Охарактеризовано роль національно-культурних інституцій в організації видання,

проаналізовано обговорення змістового наповнення проекту енциклопедії в тогочасному листуванні відомих діячів Галичини, показано внесок творців фундаментальної праці І. Раковського, В. Кубійовича, Є.-Ю. Пеленського, З. Кузеля в організації початку друкування «Енциклопедії українознавства», висвітлено принципи та методологію видання енциклопедичного збірника. Автор стверджує, що усілякі перепони та розпорошеність українських вчених в еміграції не завадили колективу Наукового Товариства імені Т. Шевченка розпочати видання повноцінної українознавчої енциклопедії, котра і до сьогодні лишається однією з найважливіших пам'яток української науки та одним з небагатьох завершених українських енциклопедичних проектів.

Ключові слова: «Енциклопедія українознавства», «Українська Загальна Енциклопедія», еміграція, Наукове Товариство імені Т. Шевченка, Український Центральний комітет, Інститут Енциклопедії, редакція, видавництво.

Протягом століть виробилися певні енциклопедичні традиції, усталені норми та підходи до складання енциклопедій. Існують як загальноприйняті норми створення таких видань, так і конкретні особливості, що часто залежали від рівня розвитку технічного прогресу, суспільно-політичної кон'юнктури, розвитку наукових знань. В історії нашої держави траплялися надзвичайно складні періоди. Позбавлення власної державності та вплив імперських, а згодом і тоталітарних ідеологічних догм на творчий процес науковців-енциклопедистів, не кращим чином впливали на творення і реалізації багатьох енциклопедичних проектів. Непереборне бажання творити, інтелектуальний потенціал людей своєї справи все ж дали нам приклади енциклопедій високого рівня й у дорадянську добу, і в період УРСР.

Актуальність даного дослідження полягає у тому, що попри широку відомість «Енциклопедії українознавства» недостатньо висвітленими є організаційні, методологічні та редакційні особливості її створення, додаткового пояснення потребує загальна тяглість вітчизняної енциклопедичної традиції. Так, завершення видання «Української Загальної Енциклопедії» (Далі – УЗЕ) 1935 р. не зупинило інтерес до української енциклопедистики, і передусім до українознавчої тематики, в якій вона була по суті єдиним доступним на той час джерелом. Та й сам редактор УЗЕ І. Раковський не вважав свою роботу завершеною, прагнучи і надалі збагачувати українську наукову бібліографію, плануючи підготовку та видання нових енциклопедичних проектів. Успішність УЗЕ також підштовхнула до нової праці українських учених, як авторів що вже над нею працювали, так і молодих дослідників. І головною метою стало створення

спеціалізованого, багатотомного видання, присвяченого саме українській проблематиці.

Історіографічні напрацювання в області дослідження української енциклопедистики досить широкі, однак проблемі створення «Енциклопедії українознавства» присвячено лише декілька історичних студій. Поодинокі згадки про вітчизняну енциклопедичну традицію траплялися (в силу необхідності) в енциклопедіях радянської України. Ішлося насамперед про вступні статті до таких багатотомних видань, передмови до яких було жорстко детерміновано ідеологічною кон'юнктурою, а їхні (переважно анонімні чи колективні) автори виразно дистанціювалися від «неканонічних», «ненаукових» й «буржуазно-націоналістичних» закордонних українських енциклопедій. Чи не єдиний виняток у цій казенній монотонності становила стаття А. Кудрицького й Ф. Сарани, щоправда написана вже у «перебудовчі» часи. Значно об'єктивніше й вільніше ця ж тема характеризувалися в українських енциклопедіях, що друкувалися поза межами Радянського Союзу. Ідеться насамперед про «Українську загальну енциклопедію» (1930–1935 рр.) та діаспорно-еміграційну «Енциклопедію українознавства» (1948–1989 рр.).

Мета статті – комплексне дослідження передумов появи багатотомної «Енциклопедії українознавства». Для цього слід охарактеризувати роль національно-культурних інституцій в організації видання; проаналізувати обговорення змістового наповнення проекту енциклопедії в тогочасному листуванні відомих діячів Галичини; показати внесок творців фундаментальної праці І. Раковського, В. Кубійовича, Є.-Ю. Пеленського, З. Кузеля в організації початку друкування «Енциклопедії українознавства»; висвітлити принципи та методологію видання енциклопедичного збірника.

Великою заслугою І. Раковського, котрий з 1935 по 1940 р. очолював Наукове Товариство імені Шевченка стало саме його збереження від розпаду через матеріальні труднощі. Більше того, це забезпечило можливість для збереження того інформативного і кадрового потенціалу, який мали західноукраїнські вчені, і який могли використати на підготовку нової української енциклопедії. Однак зовнішні умови на той час склалися не на користь підготовки такого масштабного проекту, адже Польща, котра не зважаючи на свою нелюбов до українства багато дозволяла вченим, доживала останні роки. Пакт Ріббентропа-Молотова став смертним вироком для Другої Речі Посполитої, а окупація її територій в 1939 р. німецькими та радянськими військами – реальним наслідком всієї тогочасної європейської політики.

Перехід з під влади ліберальної в національному питанні польської влади під юрисдикцію Радянського Союзу не могло не позначитися на долі НТШ та його вчених. 25 червня 1939 р. у Львові відбулися останні збори Товариства, після яких його робота припинилася через літні відпустки, а згодом початок війни [1, с. 9]. З приходом до Львова більшовиків було ліквідовано, в числі інших українських організацій, і НТШ. За таких умов єдиною надією західноукраїнських вчених на вільну (як їм здавалося) роботу стали німці, чия війна з Радянським Союзом була неминучою. Ще до початку німецько-радянської війни деякі вчені розпочали переговори з фашистською владою про можливість майбутньої співпраці. Зокрема, В. Кубійович зміг домовитися з генерал-губернатором Польщі Г. Франком про відкриття Наукового інституту ім. Шевченка у Кракові з майбутнім переїздом до Львова. У Кракові знайшов собі притулок й головний ініціатор української енциклопедії проф. І. Раковський, який спільно з Євгеном-Юлієм Пеленським (1908–1956), директором Українського видавництва у Кракові (1940–1941), ініціював підготовку нової п'ятитомної «Енциклопедії українознавства». Розпочався збір матеріалу для друку, до роботи було підключено багатьох українських вчених, які перебували у німецькій зоні окупації. Так, 13 лютого 1941 р. Є.-Ю. Пеленський звертався до професора Українського вільного університету у Празі Вадима Щербаківського з приводу замовлення статей до «Енциклопедії українознавства»: «Високодостойний Пане Професоре! Мило було мені довідатись з Вашої листівки про Вашу ласкаву згоду переглянути Вашу попередню статтю та написати нову, про етнічний характер українського народу [...]. Дуже залежить нам на додержанні речинців. Привіт і відповідь для п[ана] Д-ра Раковського передаю. Він тепер троха нездужає на грипу, тим то щойно за кілька днів зможе написати пару слів [...]. Щодо Вашого жарту про цінність статей □ я його дуже добре розумію, бо, хоч не «друкуюся» ані через половину так довго, як Ви, все ж маю чималий досвід у цій справі й добре знаю, як важко видобути гонорар від наших видавців. Одначе в тому випадку можу Вас дуже сумлінно запевнити, що гонорар одержите. Може, він буде замалий, цебто грошева «цінність» не буде відповідати цінності статті, але на те нема ради, бо гонорар для всіх авторів мусить бути однаковий, дарма, що статті далеко не однакові [...]» [2, арк. 46].

27 лютого 1941 р. Є.-Ю. Пеленський на друкарському бланку редакції «Енциклопедії українознавства» знову звертався до того ж самого празького кореспондента: «Вельмишановний Пане Професоре! Сьогодні дістали ми обі Ваші статті, замовлені для енциклопедії. Дуже щиро за них дякую. Гонорар

перешлемо по появі першого зшитка, який має вийти приблизно за місяць. Проф. Раковський дякує щиро за привіт, проф. Кубійовичеві передам привіт при найближчій нагоді. З правдивою до Вас, Шановний Пане Професоре, шаную, *С.-Ю. Пеленський*» [2, арк. 47].

На тому ж листі з Кракова проф. І. Раковським дописаний постскриптом: «Дуже дякую за цінні статті до «України». Із статтями до задуманих монографій наших земель в Ген[ерал]-Губернаторстві прошу здержатись, бо справа загрязла через недостачу «спеців» й невідомо ще, чи що з цього буде. Кланяюсь низенько й здоровлю гарячо □ все Ваш *І. Раковський*» [2, арк. 47].

Редакції «Енциклопедії українознавства» вдалося доволі оперативно зібрати матеріал для першого тому однойменного видання, однак надалі робота загальмувалася, знов-таки через політичні причини.

Відносини українських учених з німецькою владою не довго були теплими. Не зважаючи на всі попередні обіцянки, німецька влада не поспішала надати потрібні кошти, а завершити такий масштабний проект самотужки, в умовах військового часу було неможливим. Особливо стосунки погіршилися після подій 30 червня 1941 р., коли українські націоналісти з ОУН без погодження з німецькою владою проголосили у Львові відновлення Української Держави. Цей акт мав важливе значення і для майбутньої «Енциклопедії українознавства», адже після того німецька влада взагалі відмовилась від співробітництва, залишивши вчених сам-на сам з проблемами. Через це з запланованих 5 томів вийшов тільки перший, присвячений природі і демографії України із статтями В. Січинського, І. Раковського, В. Кубійовича та багатьох інших [3]. Не допомогли проекту навіть переїзд в Україну, де попит на нього був значно вищим, аніж на польських територіях, ані відновлення діяльності Наукового Товариства імені Шевченка в 1941 р., адже німецька влада досить швидко заборонила його, а також перебрала під свій контроль все майно – будинки, бібліотеку, музей [1, с. 11–12].

Розчарований такою невдачею, І. Раковський скоро відійшов від справи, фактично передавши її на молодого, активного В. Кубійовича. Бажання останнього в тих умовах виявилось замало, наступ радянських військ і робота у складі Українського Центрального комітету віднімали в нього більшість часу. Таким чином проект було вирішено відкласти [4, с. 11, 18]. Не зважаючи на невдачу, друга спроба І. Раковського мала і свої позитивні наслідки. Зібрані ним матеріали були збережені, і з часом вивезені з України до еміграції. І там, відразу після чергового відновлення діяльності

НТШ розпочалась чергова спроба створення «Енциклопедії українознавства».

Відразу після закінчення війни українські вчені, більшість з яких змогли залишити Україну і не потрапити до рук радянських каральних органів, продовжили свою наукову роботу у еміграції. При цьому до галицьких учених приєдналась також група українців з Наддніпрянщини, що певний час працювали під німцями і залишили Україну з ними разом. Однак перші роки за кордоном були дуже складними – весь науковий потенціал української діаспори становив близько 200 чоловік, повністю відсутні були українські бібліотеки, а німецькі містили дуже мало інформації по україністиці. Однак був і один позитивний момент – більшість українських науковців були зосереджені в одному регіоні – Баварії, і це давало певні перспективи для подальшої спільної роботи. Центром української еміграції у Німеччині досить швидко став Мюнхен, де утворилися українські наукові та освітні осередки, зокрема Український Вільний Університет [5, с. 252].

На 1946 р. в Мюнхені вже діяло шість українських науково-освітніх осередків, і актуальним було питання їх подальшого об'єднання в одну структуру з метою координації роботи і проведення більш масштабних науково-дослідницьких проектів. Отже відновлення НТШ як найпершої української Академії наук неодноразово піднімалося різними вченими. Проте реальна робота в цьому напрямку розпочалась лише з приїздом до Мюнхена В. Кубійовича, чий авторитет як вченого і організатора був беззаперечним. Однак і йому знадобився певний час на консультації з іншими науковцями, і головне – на пошук необхідної підтримки, в тому числі і від українських урядів в екзилі.

30 березня 1947 р. відбулося перше засідання відновленого Наукового Товариства імені Шевченка, на якому головував найстарший за віком (поряд з І. Раковським) професор З. Кузеля, котрий в подальшому стане одним з головних редакторів «Енциклопедії українознавства». На ньому було прийнято рішення вважати ліквідацію більшовиками НТШ 1940 р. нелегітимним й відновити Товариство, поповнивши з часом новими членами. Структурні питання нового НТШ та основні напрямки його діяльності було визначено на наступних загальних засіданнях (червень 1947 р.) та з'їздах у Міттенвальді та Бертесгадрені. З проміж інших рішень, прийнятих на вищезгаданих засіданнях було вирішено змінити певні напрямки наукової роботи – від суто наукових досліджень рекомендувалося перейти до тих напрямків, котрі потрібні нації. Це був відкритий заклик до переорієнтацію на українознавчу тематику, адже лише вона на той час надавала діаспорі

можливостей зберегти свою само ідентифікацію і забезпечити власну інтелектуальну перевагу перед радянськими українцями, обмеженими в національному питанні рамками тоталітарного режиму.

Особливо важливим для відновлення роботи над енциклопедією українознавства став з'їзд у Берхтесгадені, що відбувався з 3 по 7 березня 1948 р., на якому були присутні близько 60 членів НТШ, а разом з відвідувачами – майже 300 осіб. Окрім титульної тематики – вшанування Т. Шевченка, на з'їзді було сформовано внутрішню структуру Товариства, передусім затверджено комітети і інститути. На з'їзді також було виголошено реферат В. Кубійовича про необхідність відновлення роботи над «Енциклопедією українознавства», котрий викликав інтерес та жваві дискусії серед учасників. Цій тематиці було присвячено також низку конференцій у фахових групах, де розглядалася не лише сама можливість відновлення роботи (її ніхто не заперечував), а й заходи по її практичному втіленню. Сам В. Кубійович вважав Берхтесгаденський з'їзд початком практичної роботи над енциклопедією [1, с. 24–25].

В якості практичного кроку до створення «Енциклопедії українознавства» у вересні 1947 р. було засновано окремий структурний підрозділ НТШ – Інститут Енциклопедії, який очолив З. Кузеля, одночасно призначений і головним редактором проекту. Завдяки відсутності необхідності узгодження цього акту у державних бюрократичних інституціях, він виявився значно дієвішим, аніж спроба створення аналогічного інституту в системі АН УРСР 1946 р. [6, арк. 55]. Проте саме по собі створення інституту було лише початком, адже на той момент не було вироблено ні основних засад подальшої роботи, ні навіть принципів, на яких мала будуватися наступна діяльність. Більш того, враховуючи досить літній вік Голови Інституту З. Кузелі, що не володів притаманним І. Раковському ентузіазмом, конкретна робота практично завмерла на місці. Необхідні були зміни передусім в організаційній частині, і прихід до праці більш молодого та дієвої людини. Тому до енциклопедичного проекту більш активно залучався тогочасний Генеральний секретар НТШ В. Кубійович, який одночасно став другим Головним Редактором, перебравши на себе більшість організаторських функцій. Як згадував В. Кубійович, до цієї роботи він взявся дуже неохоче, адже вона відволікала його від інших справ, передусім власної наукової діяльності та роботи в Інституті національних дослідів [5, с. 252]. Саме в цей час ним було підготовлено реферат, зачитаний на Берхтесгаденському з'їзді, котрий після довгих дискусій визначив напрямки роботи над «Енциклопедією українознавства».

Так, за рішенням з'їзду було вирішено видавати проект за таким планом: 1. Загальна частина «Енциклопедії українознавства», що мала містити виключно українознавчі матеріали (так звана ЕУ-1). Було заплановано зробити її тритомним виданням, фактично продовжуючи справу, розпочату І. Раковським у Кракові 1941 р. Ця частина, що мала вийти ще в Німеччині, повинна була стати своєрідним підручником з українознавства, більш розширеним і змістовним, аніж всі попередні проекти: «Украинский народ в его прошлом и настоящем» 1914–1916 рр.; розділ «Україна» у третьому томі «Української Загальної Енциклопедії» (1935) та «Handbuch der Ukraine» І. Мірчука (1942). В ньому мали бути відображені всі сторони життя українців, з відповідною пропорційністю матеріалу за рівнем її важливості.

2. Спеціальна, гаслова частина (ЕУ-2), в якій би відображалася інформація про всі сторони життя людства. Саме ця частина, насправді й була енциклопедією, проте в умовах визнання пріоритетності української тематики вона відсувалася на другий план. Не останньою причиною цього була складність роботи над таким великим проектом, що мав складатися з майже 10 томів. Питання фінансового забезпечення проекту було надзвичайно тоді актуальним, адже в західнонімецьких землях, до яких належала й Баварія, розпочалися процеси державного будівництва й фінансова реформа, яка болісно вдарила по емігрантських організаціях.

3. У віддалених планах організаторів проекту була й третя частина (ЕУ-3) – енциклопедія української діаспори. Однак цей проект, на відміну від двох попередніх, так і не був виконаним, й до нього навіть не поверталися [1, с. 25].

Окрім структури майбутньої енциклопедії, зумовленої потребами часу та тогочасними можливостями НТШ, було обговорено та затверджено й основні принципи роботи над нею, визначено основні завдання: 1) бути основним універсальним науковим довідником з українознавства для українців й осіб українського походження, які живуть поза межами СРСР та його країн-сателітів; 2) бути джерелом знань про Україну, її народ, територію, історію, культуру, господарство й спосіб життя для інших народів, – цю роль мала виконати іншомовні видання «Енциклопедії українознавства», передусім англомовна її версія; 3) бути джерелом правдивої інформації про минуле й сучасне України для українців на рідних землях. Це третє завдання було найважливішим, бо в Україні за радянських часів фальшувалися історичні факти, сучасна дійсність та діяльність наукових, культурних і політичних установ за межами УРСР [5, с. 246].

Виходячи з цих завдань, оприлюднених В. Кубійовичем, ми бачимо, що упорядники енциклопедії не обмежували своє коло читачів лише представниками діаспори. Їх завданням було ознайомлення з об'єктивною (з їх позиції) інформацією якнайширшого загалу, передусім представників інших народів. Така зацікавленість, що вилилась у виданні англомовного варіанту Енциклопедії Українознавства була цілком обґрунтованою на той час: по перше збільшити можливу підтримку своєї діяльності з боку іноземних організацій, а по-друге – не дати владі Радянського Союзу остаточно знівелювати українське питання. Близькі до цього завдання оприлюднені у третьому пункті. Прагнення ознайомити радянських українців з їх історією та культурою мало двоєке значення: по-перше дійсно забезпечити їх науковою інформацією (а в кваліфікації спеціалістів з НТШ сумніватися не доводиться); по друге – не допустити украплення в їх свідомості радянської моделі бачення України і її населення, з подальшими ідеями перетворення всіх народів СРСР у єдину нову націю – Радянський народ. На жаль, плани авторів ЕУ-1. Були досить далекими від реалізації за усіма пунктами передусім через політичні особливості тогочасного світу. Початок Холодної війни в 1946 р. не лише заклав можливість вільного обміну інформацією між СРСР та західними країнами, а й перетворив діаспору на природнього ворога, чия «наукова діяльність» є нічим іншим, як ворожою пропагандою.

Головна редакція «Енциклопедії українознавства» досить чітко визначила і своє творче кредо. Воно полягало у пріоритетності принципів об'єктивності та науковості в трактуванні будь яких проблем, пов'язаних з україністикою. Проте одночасно редакція наголошувала на важливості висвітлення саме українського погляду на ті чи інші аспекти власного минулого, культури, суспільних відносин. Це має відрізнити її від трактувань іноземних, часто вороже налаштованих щодо України вчених. Щодо ідейного спрямування Енциклопедії українознавства, то воно базується на вічних ідеалах, які лягли в основу українського світогляду і культури, підхід їх базується на ідеалістично-християнських засадах і державницьких традиціях, і тому має саме науковий, об'єктивно ціннісний характер, подаючи найважливіші відомості з українознавства [7, с. 5].

Таке озвучення принципів і методології побудови цього енциклопедичного проекту якнайкраще, на нашу думку, демонструє політичну свідомість тогочасної діаспорної інтелігенції. Упорядники фактично продовжили ту тенденцію, яку було закладено в «Українській Загальній Енциклопедії» з її відкиданням будь якої класової чи станової

приналежності (як противага «УРЕ»). Проте одночасно було здійснено протиставлення не лише радянській доктрині, а й історіографічним та науковим школам інших країн, які висвітлювали Україну у відповідності до власних потреб, і от же, на думку упорядників, вороже. Пріоритетність принципу об'єктивності, задекларований творцями проекту на справді став ледь не єдиною їх перевагою перед іншими аналогічними виданнями, адже редакторський колектив скрупульозно його дотримувався, часто навіть на шкоду загальному перебігу робіт. Науковці часто наражалися на критику з боку тих, хто, замість правдивої інформації і даних, ідеалізувати в патріотичному сенсі українську дійсність, проте енциклопедисти на такі концесії не йшли, бо це, на їх думку, знижувало б науково-об'єктивний рівень книги знань про Україну та її народ.

Таким чином, не зважаючи на усілякі перепони, розпорошеність українських вчених в еміграції, не завадили колективу НТШ розпочати видання повноцінної українознавчої енциклопедії, котра і до сьогодні лишається однією з найважливіших пам'яток української науки та одним з небагатьох завершених українських енциклопедичних проектів.

Джерела та література:

1. Кубійович В. Наукове товариство ім. Шевченка у 1939–1952 рр. / Володимир Кубійович // Український історик. □ Нью-Йорк □ Мюнхен, 1973. □ Ч. 1–2 (37–38). □ С. 8–42.
2. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). □ Ф. 3864. □ Оп. 1. □ Спр. 47.
3. Трембіцький А. Енциклопедична діяльність Володимира Січинського / А. Трембіцький // Наукові записки зб. наук. пр. Сер. Історія. – Вінниця, 2007. – Вип. 12. – С. 244–248. HYPERLINK "http://www.info-library.com.ua/books-text-11087.html" <http://www.info-library.com.ua/books-text-11087.html>
4. Жулинський М. Енциклопедія сучасної України / М. Жулинський // Голос України. 1995. – № 177. – 20 вересня. – С. 11, 18.
5. Кубійович В. Мені 85 / Володимир Кубійович; [Наукове товариство ім. Шевченка]. □ Мюнхен: Молоде життя, 1985. □ 307 с.
6. ЦДАВО України, – Ф. 2. – Оп. 7. – Спр. 3959.
7. Попереднє слово // Енциклопедія українознавства. – Мюнхен – Нью-Йорк, 1949. – С. 5.

References

1. Kubijovich V. Naukove tovaristvo im. Shevchenka u 1939–1952 rr. / Volodimir Kubijovich // Ukrain'skij istorik. □ N'yu-Jork □ Myunhen, 1973. □ CH. 1–2 (37–38). □ S. 8–42.

2. Central'nij derzhavnij arhiv vishchih organiv vladi ta upravlinnya Ukraini (dali – CDAVO Ukraini). □ F. 3864. □ Op. 1. □ Spr. 47.
3. Trembic'kij A. Enciklopedichna diyal'nist' Volodimira Sichins'kogo / A. Trembic'kij // Naukovi zapiski zb. nauk. pr. Ser. Istorija. – Vinnicya, 2007. – Vip. 12. – S. 244–248. NYPERLINK "<http://www.info-library.com.ua/books-text-11087.html>" <http://www.info-library.com.ua/books-text-11087.html>
4. ZHulins'kij M. Enciklopediya suchasnoï Ukraini / M. ZHulins'kij // Golos Ukraini. 1995. – № 177. – 20 veresnya. – S. 11, 18.
5. Kubijovich V. Meni 85 / Volodimir Kubijovich; [Naukove tovaristvo im. SHEvchenka]. □ Myunhen: Molode zhittya, 1985. □ 307 s.
6. CDAVO Ukraini, – F. 2. – Op. 7. – Spr. 3959.
7. Poperedne slovo // Enciklopediya Ukrainoznavstva. – Myunhen – N'yu-Jork, 1949. – S. 5.

Аннотация

В статье рассмотрено предпосылки издания «Энциклопедии украиноведства». Охарактеризовано роль национально-культурных институций в организации издания, проанализировано обсуждение содержимого наполнения проекта энциклопедии в тогдашней переписке известных деятелей Галиции, показано вклад творцов фундаментальной работы И. Раковского, В. Кубиёвича, Е.-Ю. Пеленского, З. Кузели в организации начала издания «Энциклопедии украиноведства», раскрыто принципы и методология издания энциклопедического сборника. Автор утверждает, что ни различные политические преграды, ни разбросанность украинских ученых в эмиграции, не стали преградой для коллектива Научного Общества имени Т. Шевченка начать издание полноценной украиноведческой энциклопедии, которая до сегодняшнего дня остается одной из важнейших памяток украинской науки и одним из немногих законченных украинских энциклопедических проектов.

Ключевые слова: «Энциклопедия украиноведства», «Украинская Загальная Энциклопедия», эмиграция, Научное общество имени Т. Шевченка, Украинский Центральный комитет, Институт Энциклопедии, редакция, издательство.

Annotation

On the basis of analysis of sources and literature are examined most aspects which are related to the creation of the Ukrainian diaspora intellectuals fundamental work on Ukrainian studies – "Encyclopedia of Ukraine studies." The actuality of scientific stage of the author due to insufficient study of this issue in the national historiography and the need to explain the overall continuity (for the English it means continuity) of domestic encyclopedic tradition.

In 1930-s Ukrainian study subject was not exhausted by previous encyclopedic projects, and contemporary political and ideological realities on the ethnic Ukrainian lands were not allowed to continue its development and study. The purpose of the scientific studies in the first place is a comprehensive research prerequisites multi-volume "Encyclopedia of Ukraine studies." It means that the author describes the role of national cultural institutions in the organization of publication; shows the process of discussing the semantic content of

encyclopedia project at that time correspondence of famous figures in Galicia; analyses the contribution of creators of fundamental work of I. Rakovskiy, V. Kubiiovych, Ye.-Yu. Pelenskiy, Z. Kuzeli in the organization of printing of the "Encyclopedia of Ukrainian studies"; highlights the principles and the methodology of encyclopedic collection edition.

The beginning the encyclopedia work was complicated by political ups and downs of pre-war Europe, Ukrainian scientists dispersed in emigration and financial problems. However, in the formed by the enthusiasts the editorial office "Encyclopedia of Ukrainian studies" was able to collect the material for the first volume of the same edition in a quick way, negotiate with politicians and officials of some assistance in the work of scientists. Further work was hampered due to the political reasons. The war period did not bring fertile results, even if they were collected before by the chief editor of "Ukrainian general Encyclopedia" of I. Rakovskiy but the materials were stored, and eventually removed from Ukraine to emigration. The author argues that the successful continuation of work on the encyclopedia in the postwar period was due to the authority and organizational skills of B.Kubiiovych, the restoration of Taras ShevchenkoScientific Society and the severance in it the structural unit - The Institute of Encyclopaedia (headed by S. Kuzelya) and the concentration of about 200 Ukrainian intellectuals in one region - Bavaria.

The key to successful implementation of the project was to develop clear principles and objectives of the work on the "Encyclopedia of Ukraine": 1) be universal primary research with reference to Ukrainian Ukrainian people and Ukrainian origin; 2) be a source of knowledge about Ukraine and its people, territory, history, culture, economy and way of life of other nations; 3) be a source of true information about the past and the present in Ukraine for Ukrainians on their native lands. The content of "Encyclopedia of Ukraine studies" is opposed to not only to Soviet doctrine, but also to the historiographical and scientific schools in other countries, which were covering Ukraine according to their own needs.

In general, the author notes that various barriers did not prevent the team of Taras ShevchenkoScientific Society to start the publishing of a complete encyclopedia of Ukrainian studies, which to nowadays remains one of the most important monuments of Ukrainian science and one of the few Ukrainian encyclopedic completed projects.

Key words: *"Ukrainian Encyclopedia", "Ukrainian General Encyclopedia", emigration, Scientific Society of Taras Shevchenko, the Ukrainian Central Committee, Institute Encyclopedia, edition, publisher.*

УДК 930.25(477.41) «1917/1930»

**Алла Желєзко
(Київ)**

РОЛЬ АРХІВНИХ УСТАНОВ КИЇВЩИНИ У СТАНОВЛЕННІ І РОЗВИТКУ ІСТОРИЧНОГО КРАЄЗНАВСТВА В 1917 – 1930-Х РР.

У статті висвітлено роль архівних установ Київщини у становленні і розвитку історичного краєзнавства в контексті вседержавних подій 1917 – 1930-х років. Проаналізовано процес архівного будівництва. Досліджено, що архівне будівництво на Київщині розпочалось у 1917 р. лише на теоретичному рівні. Вкрай складна політична